

Úvod

Koncept učící se společnosti, jejíž členové získávají kvalitní vzdělání, kterému se dále samostatně věnují v rámci celoživotního vzdělávání, je znám delší dobu. Ukazuje se však, že tato koncepce již nemusí být tak efektivní a účinná, jak tomu bylo dříve.

Složky definující obecně uznávaný rámec pro všeobecné vzdělání mohou být ovlivněny jednotlivci, kteří dosud dostatek úsilí k získání kvalitního vzdělání nevěnovali. Tento jev naznačuje centrální úvahu o utilitárním pojetí vzdělání, které souvisí s tichým souhlasem s cílem dosáhnout vysoké úrovně znalostí potřebných pro účinné uplatnění kritického myšlení.

Je jistě zajímavé sledovat vývoj na české školní scéně. Na jedné straně stojí požadavek na kvalitní přípravu budoucí generace, která se uplatní na trhu práce, na straně druhé se objevuje požadavek na redukci „zbytečného“ učiva, a tím zjednodušení vzdělávacího obsahu. I když se tento požadavek může zdát na první pohled pochopitelný, bylo by vhodné se zamyslet nad možnými důsledky těchto opatření. Pokud bude výuka takto redukována a pokud nebude kladen důraz na dosažení co nejlepších znalostí a hlubšího pochopení různých jevů, nebude výsledek vzdělávacího procesu udržitelný a požadavek na efektivitu a kvalitu vzdělávání nebude naplněn.

Otázkou je, zda nejde o paradoxní stav, kdy intenzivní rozvoj potřebných dovedností pro 21. století, jako je například tvořivost, inovace, kritické myšlení, komunikace slovem i písmem, vedení a spolupráce v týmu, předpokládá vytvoření stabilní báze rozmanitých znalostí, na které by bylo možno tyto dovednosti dále rozvíjet. Pokud nahlédneme do cílů, které uvádí Revize RVP ZV a systém metodické podpory pro školy a pedagogy, nalezneme zde požadavky na modernizaci obsahu vzdělávání tak, „... aby odpovídal dynamice a potřebám 21. století, úkolem pro školu pak je, „rozvíjet kritické myšlení, práci s informacemi, klást důraz na spolupráci a zároveň podporovat kompetenci k celoživotnímu učení. Dále se zde uvádí, „Základem vzdělání jsou kompetence pro život a jádrové učivo, které musí žáci umět propojovat, rozvíjet a aplikovat v každodenním osobním, profesním i občanském životě“, viz Implementační karta Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2030+ pro období 2020–2023. Jestliže má k tomuto dojít, pak je třeba žáky

vybavit odpovídajícím systémem znalostí, v němž toto propojování bude možné, a to již po zvládnutí tzv. jádrového učiva.

Není snadné říci, čím je tento přístup motivován a zda povede k proklamovanému výsledku. Informace o současné situaci v českých školách totiž vedou k odlišným závěrům, které vzbuzují spíše skepsi nežli pozitivní naladění a je zde také možno pozorovat další paradoxy. Požadavek na redukci učiva je v některých případech oprávněný, ale někteří žáci nejsou za významné podpory svých rodičů ochotni se vůbec učit. Zajištění podnětného prostředí a životní pohody pro žáky je legitimním požadavkem a má své opodstatnění, ale učitelé mnohdy čelí urážkám a ponižování, jestliže od žáků vyžadují plnění povinností zakotvených školním řádem, není respektována jejich autorita, jsou vystaveni verbálním a někdy i fyzickým útokům.

V této perspektivě se tak reforma rámcových vzdělávacích programů může jevit jako problematická, jestliže je škola částí společnosti chápána jako instituce, která má poskytovat požadovanou službu a své žáky by měla považovat za klienty, kterým je třeba se podbízet, plnit jejich přání a pokorně nést projevy jejich nespokojenosti.

Redakce